

TÁRSADALMI
KIVÁLÁS ÉS KIVÁLASZTÁS

Dr. ESTERHÁZY SÁNDOR
ELŐADÁSA

KASSA, 1906

I.

Lamarck János, a leszármazás elméletének a meg-
alapítója már azt tanította, hogy a szerzett tulajdonságok
átöröklődnek. *Darwin* a természetes kiválasztódás elmé-
letébe bekapcsolta a szerzett tulajdonságoknak az átörök-
lését is. Ez a szorosán vett darwinizmus. *Weissmannis-*
musnak vagy *hyperdarwimsmusnak* nevezik azoknak a
véleményét, akik a természetes kiválasztódás elméletébe
nem veszik föl a szerzett tulajdonságok átöröklését.

A biológia legkitünőbb művelői ma azt vallják,
hogy *darwini értelemben vett természetes kiválasztódás*
a természetben egyáltalán nincs.

*Apáthy István*¹⁾ egyike a legkiválóbb tekintélyeknek,
erről a kérdésről azt írja, hogy:

„Az élő szervezetekhez, az állatok és növények
testének alkotásához szokták hasonlítani az emberi tár-
sadalumukat, akik a társadalmi rendet magyarázzák, de
nem mindig ismerik az állati és növényi élet törvényeit.
Az emberi társadalomból vett hasonlatokkal igyekeznek
megvilágosítani az állati és növényi szervezetek alkotá-
sát, akik meg legtöbbször a társadalmi alakulatok tör-
vényeiben járatlanok.

Az állam is élő szervezet, amely a szerves élet
törvényei alá van vetve, – mondja a társadalomtudós,
a sociológus. Az állati test nem egyéb sejtek társadal-
mánál, amelyben a munkafelosztás elve épen úgy érvé-
nyesül, mint az emberi társadalomban, – mondja az
élettudós, a biológus.

1) Munkafelosztás az élő szervezetekben és a társadalomban.
Kolozsvár, 1904.

Nem állítom, hogy; nincs igazság mind a két tételben; *de azért az ilyen hasonlatokkal a maga vélt törvényeit egyik fél sem bizonyíthatja*, – egyszerűen már csak azért sem, mert mind a kettő bizonyíthatni véli. Üres szólásforma minden, hasonlat, bár nem fakad alapos ismeretéből a térnek, a honnan vették. Pedig annál könnyebben kínálkozik a hasonlat, minél ismeretlenebb világba mennek érte.

Ilyen hasonlat, például az a közkeletű szólásforma, hogy az emberi haladásnak is a létért való küzdelem a rugója, úgy amint az állati és a növényi szervezetek tökéletesedése a létért való küzdelmükön alapszik. *Mennyi visszaélést szentesítenek* és mennyi elkerülhető társadalmi kórságba igyekeznek belenyugtatni a társadalomtudósok és még inkább a gyakorlati politikusok *ezzel a hazugsággal!* Nem áll, hogy az embernek embertársa ellen ma folytatott harca idézné elő a fejlődés nevű átalakulásnak azt a formáját, amelyet az emberi társadalmakon vagy az emberi egyedeken észlelhetünk. Az a harc még csak nem is szükséges föltétele a haladásnak, hanem csak örökletes betegsége az emberi létnek, *amelytől teljesen független az emberi fejlődés*. A tételt a hasonlat nem bizonyíthatja, mert az állati és növényi szervezetek fejlődése is független a létért való küzdelmüktől, helyesebben a megélhetésük nehézségeitől.

Üres héj a *Darwin*-nak tulajdonított jelszó is, a harc a létért. *Darwin* a „struggle for life” kifejezéssel a megélhetés nehézségeire gondolt, arra, hogy minden növénynek a szabad természetben is bizonyos fáradságba kerül a megélhetés. Ennek a megállapítására *Darwin*-nak szüksége volt a *természetes kiválasztódás* elméletére. A megélhetés nehézségeit pedig különösen fokozza az a körülmény, hogy az élőlények mindenik fajából több jön létre, mint amennyi utóvégre megélhet. De a létrejötték nem mind egyformák, teljesen egyenlő kettő sincs közöttük, néha meg nagyon is különbözők, mint ahogy különbözőnek egymástól még egy apának és anyának a gyermekei is. Ha a fölös számmal létrejötték nem egyformák, úgy világos, hogy általában azok fognak a

megélhetés nehézségeivel a leginkább megküzdhetni, amelyeket erre a küzdelemre testi alkotásuk leginkább fölfegyverez. A többi legalább is nem jut hozzá, hogy ivadékot hagyjon maga után. Ennyiben áll a természetes, kiválogatódás, más szóval a legalkalmasabb fönmaradása. *Darwin* már most azt hitte, hogy mivel az életben maradt legalkalmasabbnak kedvező tulajdonságait kisebb-nagyobb mértékben örökli az ő ivadéka is és ebből a második nemzedékből megint csak a legalkalmasabbak fognak fönmaradni, – ha ez a kiválogatódás nemzedékek százezerein át folytatódik, az élőlényeknek lassan-lassan át kell alakulniok és ez az átalakulás a fejlődés. A különböző körülmények között, különböző módon történő átalakulás pedig létrehozza az élőlények sokféleségét egyforma ősből is.

Mi, az élettudományoknak hivatásos újabb művelői, tudjuk ma már, hogy a Darwin elmélete sem a fejlődés tényét, sem az élőlények sokféleségét nem magyarázza meg. De azért a társadalomtudósok, meg a tudományos politikusok – és melyik politikus nem akarna politikájának tudományos mentségeket is találni?! – azt hiszik, hogy a maguk tudományszakát vagy mesteriségét úgy emelik leginkább korunk színvonalára és úgy szereznek annak legnagyobb tekintélyt, ha a *Darwin* tanához alkalmazzák. A létért való küzdelemnek üres jelszavához füződő téves következtetések bizonyára sokat ártnak a socialismus tudományos alapjainak, sőt gyakorlati oldalának is. De a sociális igazságok, szerencsére, függetlenek azoktól a tévtanoktól és nem kell Darwinistáknak lennünk és még kevésbbé kell hirdetnünk a mindenki harcát mindenek ellen, hogy a mai társadalmi rend sok hibáját fölismerjük és az ember magasabb eszmeképeinek inkább megfélelővé való átalakítását sürgezzük . . .

Ha van összhangzás a természetben, azt nem harc és háború, hanem az élőlények kölcsönös alkalmazkodása teremti meg. Ez a kölcsönös alkalmazkodás is munkafelosztást eredményez. Az ilyen kölcsönös alkalmazkodással járó munkafelosztás leginkább föltűnő és a leg-

tökéletesebb azok között az elemi élőlények között,, amelyeket sejteknek nevezünk és akkor, midőn azok a legmagasabb rendű állatok, például az ember, testének alkotóiként szerepelnek.”

A kitűnő természettudósnak ez a nagybecsű fejtegetése jól világítja meg a darwini sociologia és politika tárgyi értékét, a legmodernebb természettudomány szempontjából. Találóan jellemezzék benne a darwini reklám-sociológusok és politikusok is, akiknek a száma épen nem csekély. Magától értetődik, hogy a komoly íróknak a teljes jóhiszeműsége más tekintet alá esik.

Oly hatalmas eszmeáramlat, mint a darwinismus, nem maradhatott hatástalan a társadalmi tudományokra sem. Jellemző azonban, hogy tudtommal legalább, az egész világirodalomban nincs oly nevesebb szerző, aki a darwini törvényeket *a maguk valóságában* az emberi polgárosult társas életben is föltalálhatóknak vélné és a szó szigorú értelmében vett darwini eszményeket tűzne az emberi társadalom jövődjé fejlődése elé. Nyilvánvaló oka ennek az, hogy a darwini „küzdelem az életért,” az emberi társadalomba a maga ridegségében átvive, a kultúra minden vívmányának a megsemmisülését jelenti.¹⁾

Azok a komoly sociológusok, akik a darwini világ-

*) *Pulszky* helyesen értékelte a darwinismus jelentőségét a társadalmi tudományokra nézve. 1876-ben a *Beöthy* Leó könyvét bírálva (B. Szemle XI. k. 182. 1.) így írt: „A jelen szükségének a fokozatos fejlődés, a körülményekhez simuló átalakulás, a létküzdelem egymással összefüggő eszméinek divata felel meg leginkább ... A *Darwin-féle* tanok bizonyára századunk gondolkodása és búvárlata javának gyümölcse és termékenyítő hatásuk ... az erkölcsi elméletek mezején is kétségbevonhatatlan. De csakis úgy, ha mint tudományos hypothesisek . . . vétetnek tekintetbe. Ha ellenben mint korlátlan érvényű dogmák szerepelnek, *mintegy az igazság birodalmának kulcsai, melyekkel kezében bárki előkészület nélkül bárminő feladat megoldásához foghat*, épen oly vakhít eszközeivé aljasodnak, mint akármelyik metaphysikai speculatio és pedig annál veszélyesebbekké, minél inkább bízik a népszerű közvéleményt tudományos kérdésekben is követni igyekvő dilettáns, hogy gondolatmenete értékét egyes tanainak föltétlen belbecse, nem pedig összetartozásuktól s alkalmazásuktól függő viszonylagos igazságuk szabja meg.” V. ö. *Concha*: Emlékbeszéd *Pulszky* Ágost fölött. 28. 1.

nézet alapján állanak, darwini eszméket visznek be a társaságtudományokba, de nem a szoros, sajátos értelemben vett darwinismust.¹⁾ Azt lehet mondani, hogy darwinisták tágabb értelemben, de nem szoros értelemben.²⁾ Műveik helyes értelmezéséhez állandóan figyelemmel kell lenni arra, hogy a fejlődés, természetes kiválasztódás, az alkalmasak túlélése, a tulajdonságok átöröklése stb. műkifejezéseket rendszerint csak többé-kevésbé hasonló, de nem ugyanazon értelemben használják, mint *Darwin*. Az irodalomban sok félremagyarázásnak a kútforrása az, hogy gyakran szó szerint darwini értelműnek veszik azt, ami csak darwini szellemben van mondva.

Ami a természetes kiválasztódást illeti, erre nézve sok darwinista sociológus minden kétértelműséget kizáró határozottsággal fejezi ki a gondolatát; mások ellenben a darwini műkifejezéseket a legtágabb értelemben használják és így véleményük megállapításánál nem szabad pusztán a szavak után indulni.

Uralkodó nézet náluk az, hogy *az emberi polgárostul társadalomban természetes kiválasztódás nincs*, csak egyes kivételes esetekben lehet szó róla.

Úgy látszik, hogy ennek az uralkodó véleménynek a kiinduló pontja magának *Darwin*-nak és a darwinismus leghivatottabb bölcselőjének *Spencer*-nek a véleménye. Tudvalevő, hogy *Darwin* műveiben és élőszóval több ízben nyilatkozott úgy, hogy az emberiségre sötét jövő vár azért, mert a polgárosult társadalomban a természetes kiválasztásnak hatásra nincs tere, a legalkalmasabbak nem maradnak fenn.³⁾

¹⁾ V. ö. *Gumplowicz*: Geschichte der Staatstheorien, 1905, 436. kl.

²⁾ Németországban általában túlzónak tekintik *Ziegler*-t és *Ammon*-t, pedig ők is csak tágabb értelemben darwinisták.

³⁾ „In one of my latest conversations with *Darwin*, he expressed himself very gloomily on the future of humanity, on the ground, that in our modern civilization natural selection had no play, and the fittest did not survive. Those who succeed in the race for wealth are by no means the best or the most intelligent, and it is notorious that our population is more largely renewed in each generation from the lower than from the middle and upper classes.” Alfred Rüssel *Wallace*: Studie scientific and social. London, 1900, I. k. 509. l.

*Spencer*¹⁾ szerint valamikor az ember is alá volt vetve a természetes kiválasztódás törvényének, de a polgárosult társadalomban már természetes kiválasztódás nincs, csak egyes kivételes esetekben mutatkozik.

*Ward*²⁾ véleménye hasonlóképen az, hogy az ember valamikor alá volt vetve a természetes kiválasztódás törvényének, de a polgárosult társadalomban, *annak helyébe, a fejlődés folytatásaként, az erősebbeknek a kiváltságolása lépett.*

*Wallace*³⁾ szerint a polgárosult társadalomban van természetes kiválasztás; csak hogy amit ő természetes kiválasztásnak nevez, az kiválasztás, de nem természetes.

Kelly a kérdést a keresztény társadalomban előbb egy közületen belül, azután különböző közületek között vizsgálja. Szerinte gondolni se lehet a természetes kiválasztódásnak nagyobb ellentétét annál, mint ami a keresztény társadalomban egy közületen belül végbemegy.⁴⁾ Különböző közületek összetűzésénél van valami tere a

¹⁾ The principles of biology. London, 1894, I. k. 468.1. V. ö. *Somló*: Állami beavatkozás és Individualismus. 62. 1.

²⁾ „The expressions natural selection and survival of the fittest. give only the positive side of this general law. There is a negative side which brings out the nature of the law even more clearly. Selection implies rejection, and survival suggest extinction. It may be looked at as a process of elimination. The survival of the fit means the failure of the unfit. The selection of the strong is the destruction of the weak. The rejected vastly outnumber the selected. Throughout nature this is the law, and the result is, or has thus far chiefly been, progressive development or structural perfectionment. Up to a certain point this law must have operated on man as on the animal; the only men with whom we are now acquainted have gone beyond it, or at least greatly reduced its effects. As already stated, sociology has nothing to do with structural changes in man, and social development consists in modifying the environment. But even here the law of natural evolution may and does apply. Monopolistic tendencies are apparent in all social operations. The assume a great variety of forms.” *Ward*: Outlines of sociology. New-York, 1899, 226-227. 1.

³⁾ Alfred Russel *Wallace*: Studies scientific and social. London, 1900, I. k. 508-526. 1.

⁴⁾ „In another place the wisdom or necessity of such a system will be discussed. At present we are engaged in studying facts; and

természetes kiválasztódásnak, de mivel a polgárosulás a háborúknak a kiküszöbölésére irányul, ez a tér is egyre szűkül.

Kidd szerint az élet első támadásától kezdve a haladásnak mindig csak egy útja volt és csak egy útja lehetséges. A haladás tudniillik a kiválasztás és a kiselrejezés (rejection) eredménye. Ahol haladás van, ott elkerülhetetlen a kiválasztás, ami ismét magában foglalja a fajoknak a versengését. A XIX-ik század biológiai tudományának egyik legfőbb vívmánya az, hogy kimutatta az életnek ezt a változhatatlan általános törvényét, amely törvénye eszerint az emberi haladásnak is.¹⁾

Bizonyára nincs józaneszű ember, aki késégbevonná azt, hogy a polgárosult társadalomban küzdelem, versengés, kiválás és kiválasztás van. Ámde itt nem ez a kérdés, hanem az, hogy ez a társadalmi kiválasztás darwini értelemben való természetes kiválasztódás-e vagy sem. És erre nézve megállapíthatjuk azt, hogy *Kidd* természetes kiválasztásnak nevezi a polgárosult társadalomnak oly életfolyamatát, amely ugyan kiválasztás, de nem darwini természetes kiválasztás.

A legnagyobb olasz sociologus, *Angelo Vaccaro* úgy vélekedik, hogy a jelenlegi polgárosult nemzetek körében *nem a physikailag, értelmileg és erkölcsileg*

the fact which in this connection it is important for us to notice and retain is that, although man is submitted to a competition which condemns one-fifth to a life of anguish and the majority to one of -excessive toil, he is nevertheless almost entirely withdrawn from that field of selection upon which Nature operates to improve the race, so far as competition with man in his own community is concerned. Here again, as before, the law of evolution ceases to operate on man. Not only is the natural environment superseded by an artificial environment created by man, but the types unfitted to this artificial environment are neither allowed to perish nor prevented from perpetuating themselves; on the contrary, the not only perpetuate themselves but multiply, and they multiply far more rapidly than those types which the environment seems deliberately framed to favour. It is impossible to conceive of a more complete reversal of the process of natural evolution than this." *Edmond Kelly: Government or human evolution. Justice. New-York and Bombay, 1900, 102.1*

¹⁾ Benjamin *Kidd: Social evolution. London. 1902, 34. kl.*

jobbak élnek meg és boldogulnak kiváltképen.¹⁾ Szerinte: „Csalódnak mindazok, akik anélkül, hogy az emberi társaságban a darwini törvényeknek miként való hatását kellően tanulmányozták volna, *a priori* az ellenkezőt vallják.” „Tutto cio che ho esposto precedentemente, dimostra che nelle nazioni civili presenti *non sono i migliori fisicamente, intellettualmente e moralmente* che, a preferenza, vivono e prosperano, e singannano tutti coloro che, senza avere studiato bene in quai modo le leggi darwiniane funzionano nella società umana, *a priori*, ammettono il contrario.”) Ha egy vidék valamennyi újszülötte ugyanazon életviszonyoknak volna alávetve; ha a létért való küzdelemben legalább a kezdet eszközei, körülményei egyenlők volnának mindenkire nézve: a természetes kiválasztás, rendszerint a jobbakat tartaná fenn. Úgyde a polgárosult nemzeteknél a gazdagnak a fia bőségben születik és a legnagyobb gonddal, ápolják, nevelik; ellenben a szegénynek a fia sötét bűzös odúban jön a világra és ki van szolgáltatva a természet ártalmainak. Az anyjának naphosszat dolgoznia kell, sokszor kenyeret se tud neki adni. Eként a gazdag fiú, akármily nyavalyás is, megél; a szegény fiú ellenben, ha mégoly kitűnő természeti adományokkal van is fölruházva, időnek előtte elpusztul.²⁾ *Az értelmileg és erősebbek* se választódnak ki átlagosan a mai polgárosult társadalomban. Ezt meggátolja egyfelől a nagy nyomor, másfelől a nagy gazdagság. Az arany ifjúság csak asszonyokra, lovakra, játéokra gondol; vagyonát nem jótékonyásra fordítja, hanem esztelenségekre pazarolja. De épen így elnyomorítja a lelket a nagy nélkülözés is. Ha *Dante* vagy *Newton* valami bányamunkás fiának születik, az állati munka még az ő szellemüket is elsorvasztotta volna.³⁾

A midőn *Amtnoti*⁴⁾ azt állítja, hogy a természetes

¹⁾ Angelo Vaccaro: La lotta per l'esistenza. Torino, 1902. 210. 1. Le basi del diritto e dello stato. Torino, 1893. 355. 1.

²⁾ La lotta per l'esistenza, 188–189. 1.

³⁾ Ugyanott, 194–197. 1.

⁴⁾ Die natürliche Auslese beim Menschen. Jena, 1893, 313. 1..

kiválasztás ősanója jelenleg a parasztosztály, innen történik a kiválasztódás: természetes kiválasztódásnak nevez egy olyan folyamatot, amely darwini értelemben teljességgel nem természetes kiválasztódás. A parasztosztályból azokat a fiúkat, akik tudományos pályára lépnek, a legtöbbször se természetes, se mesterséges körülmények nem kényszerítik arra, hogy atyáik foglalkozását elhagyják. Sőt ellenkezően, a körülmények rend» szerint épen arra kényszerítik, hogy amellet megmaradjanak. A szegénysorsú fiúnak ugyancsak sok nélkülözéssel, akadállyal kell a tudományos pályán megküzdnie, amíg célt érhet. A vagyonos fiút is minden lépésnél akadályozza a társadalmi balítélet, amely az osztálymozgalomban feltörtetöket átlagosan toladóknak, jövevényeknek tekinti.

Ugyanez áll azokra a parasztfiúkra nézve is, akiket mesterségre adnak. Itt is igen sokszor a becsvágy dolgozik. Ha pedig a mesterséges társadalmi viszonyok kényszerítik az apát arra, hogy fiából iparost neveljen: ez nem természetes, hanem mesterséges kiválasztás. Az épenséggel nem áll, hogy csak gyöngé testalkatú parasztfiúkból lesznek mesterinasok. De ha gyöngeség is az ok, a fiúnak a szokásos gazdasági munkához nincs elegendő ereje, az a *mesterséges gazdálkodáshoz* való alkalmatlanság, tehát nem a nyers természetes viszonyok végeznek itt kiválasztást.

Somló Bódog, hogy a természetes kiválasztódást a polgárosult társadalomban annál könnyebben igazolhassa, a társadalomban észlelhető mesterséges kiválasztást átvarázsolja természetessé. Kijelenti, hogy ősidiság azt hinni, mintha mesterséges dolog egyáltalán léteznék.¹⁾ „Az úgynevezett mesterséges épen olyan természetes, mint az úgynevezett természetes.” Az igazi tudományos felfogás szerint a lánchíd, a Deák szobra vagy az elevátor épen olyan „természetes dolog, mint a nyíló rózsa, a zajló tenger vagy a Tátrák suhogó fenyvese. Csak abban az esetben lehetne valamit mesterségesnek tekinteni, ha az embernek

¹⁾ Állami beavatkozás és Individualismus. 88. kl.

szabad akarata lenne. *Úgyde* akarati szabadság nincs,, tehát nincs *Somló* szerint mesterséges dolog sem.

Tudvalevően a mesterséges dolognak a fogalmával az irodalom ősidők óta foglalkozik. Nem csupán az akaratra való tekintettel, hanem többféle alapon különböztetik meg a természetest és a mesterségest. Ám tegyük föl, hogy az emberi gondolkodásnak ez az évezredek erőlködése teljesen hiábavaló volt, máig a mesterséges dolognak jó meghatározása nincs, az itt mitsem határoz. Az életnek se adta még eddig senki jó meghatározását, azért mégis van élet; épen így van mesterséges dolog is. Épeszű ember nem kételkedik abban, hogy a nyíló rózsza és egy amerikai beretválkozó készülék között különbség van, nemcsak mint rózsza és beretválkozó készülék, hanem mint termék között is.

Úgyde tekintsünk el itt egészen a mesterséges dolognak az általános fogalmától. A jelen vitában pontosan meg lehet határozni, hogy mi az értelme a természetes és mesterséges szónak.

A természetes kiválasztódás azt jelenti, hogy a fizikai erők, a szerves környezet *a magtik eredeti, nyers mivoltában* választják ki a nekik alkalmas embert és selejtezik ki az alkalmatlant. Továbbá azt jelenti, hogy a társadalmi életben kölcsönös támogatás nincs, az úgynevezett „békés küzdelem a létért” szabályok nélkül,, korlátlanul folyik. Ebben adva van a természetes dolognak a fogalma is és innen következik, hogy mesterséges mindaz, amit az ember szerszámaival alkot; mesterségesek itteni értelemben mindazok a társadalmi szabályok, tlrrelyek a gyöngék megoltalmazásáról, fölsegítéséről, az egyesek, társadalmi osztályok és nemzetek között való küzdelemnek a korlátozásáról szólnak.

Itt tehát tökéletesen közömbös az, hogy valaki az akarat szabadságát vallja-e vagy tagadja. Ha a szabó belső kényszertől üzve varrja is a nadrágot, azért a nadrág itteni értelemben mégis mesterséges dolog marad, mint termék is lényegesen különbözik például a havasi gyopártól.

Mivel a legkitünőbb modern biológusok szerint a

természetben darwini természetes kiválasztódás egyáltalán nincs; tekintettel továbbá arra, hogy amint láttuk, még a darwini sociologusok nagy zöme is azt állítja, hogy a polgárosult társadalomban természetes kiválasztódás nincs, csak kivételes esetekben lehet szó róla: a társadalomban a természetes kiválasztódás kutatása voltaképpen túlhaladott dolog. Mindazáltal mivel irodalmunkban ezt a kérdést alig tárgyalták és legújabbban *Somló* teljesen lejárt eszméket csálthatatlan igazságként hirdet: szükségesnek tartjuk röviden összegezni a főbb bizonyítékait annak, hogy a természetes kiválasztódás nem törvénye a polgárosult társadalomnak.

II.

A szervetlen környezet hatása a polgárosult emberre: nem természetes kiválasztás.

Ugyanis csak akkor lehetne szó arról, hogy az éghajlat, levegő, eső, hideg vagy meleg időjárás stb. kiválasztja a neki alkalmasakat és elpusztítja az alkalmatlanokat, ha az emberek meztelen járnának és szabad ég alatt tanyáznának.

Amint egyszer az emberek az éghajlat behatásai ellen *mesterségesen* és ami a legfőbb, *különböző mértékben és módokon* védekeznek, a szervetlen környezetnek a hatását *természetes* kiválasztásnak nevezni nem lehet.

Az egyik ember megél, mert jó télikabátja van; a másik elpusztul, mert nyári ruhában kénytelen telelni. Az egyik ember megél, mert egészséges, száraz, napos, fűtött, jólevegőjű lakása van; a másik elpusztul, mert egészségtelen, nedves, sötét, hideg, túlszűfolt, bűzös szobában lakik. Az egyik ember megél, mert amikor beteg, orvost hivat, orvosságot szed; a másik ember meghal, mert nem költhet orvosra és orvosságra stb.

A fizikai erők hatását, a polgárosult társadalomban mesterséges eszközök majd egészen ellensúlyozzák, majd eltompítják, mérséklük vagy átalakítják, tehát ki van zárva, hogy természetes kiválasztást végezhessenek.

A jeget, havat, esőt fölfogja a háztető; a napsugár az ablaktáblán át szűrődik be; a szobába férköző hideg elvegyül a meleg levegőben stb.

Az egyenlőtlen, mesterséges viszonyok sokszor megölik azt, aki a legéletképebb, a természet erőihez a legalkalmasabb és megfordítva, életben tartják azt, akibe csak hálni jár a lélek.

Amint Angelo Vaccaro¹⁾ mondja: „Az embernek elsősorban nagyszámú physikai erővel kell megküzdenie, amilyen a nehézkedés, fény, meleg stb. Amíg nem talált föl többé-kevésbé alkalmas eszközöket védőpajzsul ezek ellen az erők ellen, mindezeknek a teljes hatását szervezétének kellett elviselnie és ezért az oly egyének, akiknek a teste nem volt aképen fejlett, hogy ezeknek az erőknek a hatását elbírhatta volna, előbb-utóbb elpusztultak; csak azok maradtak fönn, akik ellenállni képesek voltak. Ám ahogy az ember eszével és szorgalmával, *szerszámokat és készületeket* talált föl; a környező erők hatása az ember szervezetére megtört, amennyiben azt többé-kevésbé *a mesterséges védőeszközök* fogták föi. És amíg előbb azok voltak kitéve a pusztulásnak és magvaszakadásnak, akiknek a szervezete gyöngébb volt: inntől kezdve azok vannak kedvezőbb helyzetben, akik *tőőF alkalmas mesterséges védőeszköz* fölött rendelkeznek az ártó hatások felfogására.”

Somló²⁾ a physikai környezet kiválasztó hatását azzal bizonyítja, hogy: 1-szor, mérsékelt égalj alatt élő embereknek csak egy része bírja el a tropikus vagy a hideg égalj klímáját, nagy része elpusztul. 2-szor, számos betegség és halál, az óriási gyermekhalandóság nagy része, arra vezetendő vissza, hogy az illető egyének az őket körülvevő physikai viszonyok elviselésére alkalmatlanok.

Mindenekelőtt megjegyzendő, hogy vitán fölül áll ma már a tudományban az, hogy az emberi testben megvan a bármily éghajlathoz való alkalmazkodásnak a

¹⁾ Le basi del diritto e dello stato. Torino, 1893. 60. 1.

²⁾ Állami beavatkozás és Individualismus. 69-72. 1.

képessége. Ami azt az esetet illeti, amidőn valaki az idegen éghajlatot nem képes elviselni és meghal, ez nem természetes kiválasztás és pedig két okból.

Először azért, mert amint fönnebb bizonyítottuk, mesterségesen táplálkozó, ruházkodó, lakó stb. ember a természetes kiválasztásnak az alanya egyáltalán nem lehet.

Másodszor, az európai ember, aki az európai életszokások között nőtt fel, fejlődött ki, ha tegyük föl harminc éves korában Ausztráliába megy, az európai életszokások között szerzett *dispositiokat* visz magával. Hogy pusztulásában ezek a dispositiok is közrehatnak,, az világos *onnan*, hogy az ausztráliai benszülötteket az éghajlat nem öli meg. A halál együttható okai tehát az éghajlat és a dispositiok; ezek a dispositiok pedig meghatározott polgárosult életmódból erednek, tehát a halál okozásában mesterséges tényezők is közrehatnak.

Somló második érvére, már a fönnebbiekben megvan a felelet. A physikai erők a polgárosult emberre nem hatnak természetes mivoltukban, hanem mesterséges eszközök által mérsékelve, átalakítva, mesterséges tényezőkkel együttesen. A betegségnek, halálnak tehát csak egyik okát képezik és épen azért hatásuk nem természetes kiválasztás. A gyermekhalandóság sokféle oka ma már tisztázva van; egyik oka az életképtelenség. Ám itt is áll egyfelől az, hogy gyermek is mesterséges életviszonyok közé születik; másfelől az, hogy *a nemzőknek az életszokásai ki-
hatnak a nemzésre és a méhmagzat fejlődésére.*

A háziállatok sokkal termékenyebbek, mint a velük rokon vadállatok. *Spencer* (biológiájának II-ik kiadása, II. k. 368. §.) egészen hasonló tünetnek mondja a polgárosult népfajoknak a nagyobb szaporaságát a vadnépekkel szemben. Okául említi a táplálék mennyiségét, minőségét, az elkészítés módját, rendszerességét stb. A nemzők mesterséges életviszonyai tehát hatással vannak a nemzés termékenységére, *hatással vannak arra is, hogy életképessé fejlődik-e a méhmagzat vagy sem.*

III.

A szerves környezet hatása a polgárosult emberre: nem természetes kiválasztás.

A nagy állatokat az ember már legyőzte, de küzdenie kell még számos állat, különösen a mikrobák ellen.¹⁾ Ezeknek a pusztító vagy kedvező hatása azonban: nem természetes kiválasztás.

A polgárosult ember mesterséges környezettel van körülvéve; valamint a fizikai erők, azonképen a szerves lények is csak e mesterséges környezeten át hathatnak rá. Ez a mesterséges környezet a szerves lények ártalmát megszünteti vagy mérsékli, hatásukat különböző módokon és mértékben átalakítja.

Az embernek az ellenálló képessége nemcsak természetes alkatától függ, hanem mesterséges életviszonyoktól is. Az egyik ember jól táplálkozik, keveset dolgozik, sokat van a friss levegőn, noha veleszületett hajlandósága van a tüdővészre, nem kapja meg. A másik ember ilyen hajlandóságtól menten jön a világra, de rosszul táplálkozik, a nyomdában vagy a szabóműhelyben kimerülésig dolgozik, keveset van szabad levegőn, így előbb megszerzi a tüdővészhez a dispositiot, azután belepusztul. Ez nem a bacillusoknak a munkája egyedül, hanem a mesterséges környezetbeli tényezőknek a közrehatása is, tehát itt természetes kiválasztásról szó se lehet.²⁾

A szerves lényekkel folytatott küzdelméről az embernek így ír Angelo Vaccaro:³⁾

„Csak rendkívüli erőfeszítéssel küzdhatték le az ősemberek az ellenséges hatását azoknak az alkalmatlan és ártalmas növényeknek, amelyek buján és életerősen

¹⁾ V. ö. Angelo Vaccaro: *Le basi del diritto e dello stato*. Torino. 1893. 57. kl. S. Arloing: *Le Virus*. Paris. 1891.

²⁾ Somló ellenkező véleményét l. i. m. 72-73. 1.

³⁾ *Le basi del diritto e dello stato*. Torino. 1893. 60-61 l.

tenyészték a föld sűrű erdeiben. Még véresebbek és rettenetesebbek voltak az ember harcai a hatalmas vadakkal és más ártalmas állatokkal, amelyek benépesítették a földtekét. Mégis ha ebben a kettős küzdelemben elég veresége is volt az embernek, sokkal nagyobbak voltak győzelmei. Emelkedett értelmiségével és a társulás segítségével, az ember nemcsak, hogy megtisztította az ártalmas növényektől és állatoktól a tőle lakott területeket, de *hosszú mesterséges kiválasztással szükségleteihez és tetszéséhez módosította és idomította* az őt környező növényeket és állatokat. E küzdelem következtében úgy az ember, valamint az állatok is, jelentékeny szervi változásokon mentek át. Ember és állat ugyanis fizikai és pszichikai képességeket szerzett a védelmezésre és a támadásra, amely képességek folytatólagosan módosulnak és tökéletesülnek, és még tökéletesebb egymáshoz való alkalmasságra törnek az ember és állat között.”

IV.

A polgárosulás egyértelmű a természetes kiválasztódás kirekesztésével. Minden lépés, amit a polgárosulás előre tesz, fokozatos eltávolodás a természetes kiválasztódás lehetőségétől.

Ugyanis a természetes kiválasztódás a társadalomban azt jelenti, hogy:

1-ször, a küzdő ember pusztán természetes erejére van hagyatva, mások részéről semmiféle mesterséges támogatásban se részesül.

Kimeríthetetlen a felsorolása mindannak, ami a modern társadalomban ezzel ellenkezik. A himlőoltástól elkezdve az összes egészségügyi intézmények, a jótékonyosság minden neme, a családjog, örökjog, a bizonyos társadalmi osztályhoz való tartozásnak az előnyei, az ezerféle pártfogás stb. mind a természetes kiválasztódásnak a kirekesztése.

2-szor, a természetes kiválasztódás a társadalomban azt jelenti, hogy az emberek között való küzdelem

nem folyik szabályok szerint, azoknak a korlátai között, hanem bármiképpen érvényesülhet az erő.

Ezzel szemben a modern társadalomban azt látjuk, hogy a társas élet egyfelől egymás támogatásának és másfelől az egymással szemben való küzdelemnek az összetétele. A küzdelem vallási, tudományos, művészeti, politikai, jogi, állami és társadalmi szabályok szerint, ezeknek a korlátai között vívatik. A politikai párttusában a választókat nem szabad megvesztegetni; a gazdasági harcban tilos a csalás, a tisztességtelen verseny; a válásfelekezetek nem téríthetnek akármily eszközzel stb.

3-szor, a természetes kiválasztódás a társadalomban azt jelenti, hogy a küzdelem egész a megsemmisülésig folyik.

Ezzel szemben kivált a modern társadalomban a társadalmi küzdelemnek e. tekintetben is megvannak a maga határai. A jog az erkölcs, állam, és társadalom, bizonyos pontnál álljt kiált. Ide tartozik például mindaz, ami a kis existenciák Védelmét célozza. A végrehajtási törvénynek a rendelkezései a le nem foglalható ingóságokról stb. stb.

Itt különösen ki kell emelnünk azt, hogy attól a perctől kezdve, ahogy a különböző népek a háborút bizonyos szabályok szerint és nem az ellenség teljes megsemmisítéséig vívják, a hadviselés már nem természetes kiválasztódás. Egyfelől kímélete az alkalmatlanoknak, másfelől érvényesülésükben föltartóztatása az alkalmasoknak. Ezenkívül jól mondja *Kelly*¹⁾ hogy nagy különbség van az állatok háborúskodása és az emberek háborúja között. Az állatoknál a fűrgeség és az erő birkózik egymással; ellenben ma a polgárosult népek

¹⁾ „But war between communities of men operates in a manner very different from that in which it operates in wars between communities of the lower animals. In these last the race is to the swift and the battle to the strong; whereas in human warfare, as conducted by civilised nations to-day, the big men are shot down and the small men survive, so that the Napoleonic wars are said to have permanently reduced the stature of Frenchmen.” *Edmond Kelly: Government or human evolution. Justice. New-York and Bombay, 1900, 103. 1.*

háborújában a gyenge egyszerűen lelövi az erőst. A mesterséges fegyverek minőségétől függ a küzdelemnek a kimenetele.

V.

Somló¹⁾ egy rendszerbe foglalja a darwinismust és a sociáldemokráciát.

A darwinismo-sociáldemokrácia, a „Szentivánéji álmom” szavaival élve, „tüzes jég” „barna hó”, „szörnyű vig tragédia”, amelyet „ember szeme nem hallott, ember füle nem látott, ember keze nem képes azt ízlelni, se nyelve felfogni, se szíve kimondani.” *Ha van sociológiai képtelenség, akkor a darwinismo-sociáldemokrácia az.* Jól mondja *Haeckel*?) hogy a darwinismus minden inkább, mint sociálistikus. Szerinte minden művelt politikusnak terjesztenie kellene az általános fejlődéstant és a leszámazás elméletét, mint a sociálisták képtelen és utópisztikus egyenlőségének legjobb ellenmértgét.

A darwinismus szerint minden jog az erőst illeti; a gyöngéket ki kell pusztítani; mennél előbb tűnnek el, annál jobb. A sociáldemokrácia viszont tagadása annak, hogy az erő jogoknak a kútforrása lehet; a gyöngéeknek az oltalma, fölemelése a rendszer alapirányzata.

Somló aként fog a képtelen földadat megoldásához, hogy legelőbb is a darwinismusból lényeges részeket kikapcsol, a többbit pedig agyontorzítja. Azután a sociáldemokráciát nyesi körül alaposan azzal, hogy egyszerű osztályharcnak minősíti és figyelmeztet arra hogy: „*A socialismus egyes tételeit nem kell a szigorú tudományosság szempontjából túlságosan komolyan venni és azok jelentőségének mérlegelésénél nem kell figyelmen kívül hagyni, hogy azok mekkora százaléka politika.*” (134. 1.) Így a sociáldemokráciát a darwinismussal szépen összeférőnek állítja.

¹⁾ Állami beavatkozás és Individualismus.

²⁾ *Haeckel*: Freie Wissenschaft und freie Lehre. Stuttgart, 1878. V. ö. *Somló*: Állami beavatkozás és Individualismus. 133. 1.

Azt mondtuk, hogy *Somló* a darwinismusból ki-kapcsol lényeges részeket, tegyük hozzá: a *sociáldemokrácia szempontjából a legveszedelmesebbet is*, tudniillik a szerzett tulajdonságoknak az átöröklését. Állami beavatkozás és Individualismus című művében az 52-ik lapon azt mondja, hogy ezt a kérdést még a tudomány elegendően nem tisztázta és ezért *nem tudván vele foglalkozni*. Jól megjegyzendő, hogy nem csatlakozik a weissmannismushoz vagy hyperdarwinismushoz, hanem a szerzett tulajdonságok átöröklésének a kérdését *egyszerűen mellőzi*, ügyet se vet reá, ám azért végül mégis kijelenti, hogy a szerzett tulajdonságok átöröklését tartalmazd darwinismus a sociáldemokráciával jól talál.

A szerzett tulajdonságok átöröklése az embervilágra nézve azt jelenti, hogy évezredek fejlődés oly különbségeket teremtett az emberanyagban, amelyeket a társadalom berendezésénél figyelmen kívül hagyni képtelenség. Az sem várható, hogy ezek az óriási különbségek egy napról-másra eltűnhessenek. Ezt a tant a sociáldemokrácia szélső egyenlőségi eszméivel kiegyeztetni lehetetlen. A *Somló* szempontjából tehát tökéletesen érthető, ha ő a legcélszerűbbnek találta a darwinismusnak erre az alapelvére ügyet se vetni.

De agyonnyomorítja *Somló* az egész darwinismust. Szerinte az emberiség életében most beálló szociális fejlődés fokán „*alkalmasak*” az alsóbb társadalmi osztályok, a nagytömeg; „*alkalmatlanok*”, ez idő szerint selejtjei az emberiségnek a művelt, vagyonos közép és felső társadalmi osztályok. Jól tudjuk, hogy ez a gondolat eredetileg nem *Somló*-tól származik. Akadt már előtte külföldi sociológus, aki ezt vallotta. Ez azonban mitsem változtathat azon, hogy illetően magyarázata a természetes kiválasztódásnak, valósággal eltorzítása a darwinismusnak. Szülő oka pedig a tehetetlen erőlködés, vergődés abban az irányban, hogy a darwini törvények hatását az emberi társadalomban is igazolhassák.

Távol vagyunk attól a nézettől, mintha a darwinismus bölcselete minden ízében annyira tiszta, határozott volna, hogy egyéni felfogások e rendszer körében

egyáltalán nem versenghetnének. Úgyde már az az állítás, hogy a fejlődésnek jelen korszakában *a gyöngye az alkalmas és az erős az alkalmatlan*; hogy jelenleg a fejlődésnek a célja az erőseket kiölni és a gyöngéket szaporítani: a lehető legnagyobb mértékű meghamisítása a darwinizmusnak.

Ereszben hivatkozunk magára *Darwin*-ra. Elvégre *Darwin* mégis csak jobban értette a darwinizmust, mint *Somló* vagy mások. Láttuk, hogy *Darwin* az emberiség jövőjét sötétnek tartotta azért, mert a polgárosult társadalomban nincs tere a természetes kiválasztódásnak. „Mi civilisait emberek – úgymond – mindent elkövetünk, hogy a természetes kiválasztást föl tartóztassuk. Ennek következménye, hogy *a civilisait társadalmak gyengébb tagjai is fentartják fajukat. Hogy ennek az emberi fajra a legnagyobb mértékben kártékonyak kell lennie*, senki se fogja kétségbevonni, aki a háziállatok tenyésztésére figyelmet fordított. Meglepő, hogy a gondoskodás hiánya vagy helytelen irányú gondoskodás, mily gyorsan vezet egy szelídített faj degenerálódására.” (V. ö. *Somló*: Állami beavatkozás, 62. l.)

Ebből a nyilatkozatból kitűnik, hogy *Darwin* az erőseket tartja „alkalmasnak” nem pedig a gyöngéket és a természetes kiválasztódással ellentétesnek mondja azt, hogy a gyöngék fenmaradjanak, szaporodjanak. Magától értetődik, hogy eszerint az erőseknek, a kipusztítására törő vélt életfolyamat még fokozottabb antidarwinizmus.

De egészen eltekintve a darwinizmustól, szembetűnő, hogy önmagában is milyen nevetséges képtelenség az. az állítás, hogy a mai világrendben a művelt, vagyonos osztályok a selejt, ezek az „*alkalmatlanok*,” ellenben a nagy néptömeg az „*alkalmas*.”

Általános szociológiai tény, hogy minden államban a közép- és felsőbb társadalmi osztályoknak a kezében van a nemzeti vagyonnak a nagyobb része; a legtöbb joggal és szabadsággal ezek az osztályok bírnak; az élet örömeit leginkább ők élvezik, szenvedéseitől leginkább megkímélvék; ezekhez az osztályokhoz tartoznak az államférfiak, tudósok, művészek, papok, hadvezérek .

urai, szervezői, intézői a társadalmi életnek. És mégis Somló szerint ezek az uralkodó, vagyonos, művelt társadalmi osztályok „*alkalmatlanok*” a mai világrendhez; ellenben a nagy néptömeg, amely szakadatlan ínséggel küzd; amelyet a nehéz testi munka lelkiileg is elsorvaszt; amely a legtöbbet szenved és a legkevesebbet élvez; amely egyik szolgáltatásból a másikba jut: ez a mai világrendhez „*alkalmas*” elem.

Dehát mire való akkor a sociáldemokrácia, ha az alsó nagy néposztályok ma is már mint „*alkalmasak*” prosperálnak? Talán arra kell, hogy ők is „*alkalmatlanokká*” legyenek?!

És ugyan mivel bizonyítja Somló azt, hogy a művelt, vagyonos osztályok, a mai világrendhez „*alkalmatlanok?*” Azt írja¹⁾ hogy: „így az a sűrűn emlegetett tény is, hogy a jövő nemzedékek a mai társadalmakban nem a kevés számú műveltekből, hanem a nagyszámú műveletlenekből alakulnak, hogy az alacsonyabbrendűek szaporasága sokkal nagyobb és elnyomja a magasabbrendűeket, akik terméketlenségre hajlanak, nem a természetes kiválasztás ellen, hanem éppen mellette tesz tanúságot. Csak el kell ejtenünk azt az aprioristikus kiindulópontunkat, hogy a magasabb osztályok képviselik az alkalmasabbakat, csak ez osztályok rendszerinti physikai alacsonyabb minőségére kell gondolnunk, csak azzal a gondolattal kell megbarátkoznunk, hogy azok az alkalmasabbak, kiket mi alacsonyabbrendűeknek tekintünk s napnál világosabban tűnik fel a természetes kiválasztás hatása. Ha a magasabb osztálybeliek terméketlenek vagy alig hagynak utódokat vagy utódaik pusztulnak ki az alacsonyabb osztálybeliekkel szemben: ez kétségtelen bizonyítéka annak, hogy a ma adott környezetben ők az alkalmatlanabbak. „

Más szavakkal a lény tökéletességének, alkalmosságának kizárólagos mértéke a szaporaság. Eszerint az ázalagok hasonlíthatatlan királyi lények az emberrel, oroszlánnal vagy elefánttal szemben, mert szaporodásuk

¹⁾ Állami beavatkozás és Individualismus. 67-68. 1.

mesés. Ámde valótlan az is, hogy a művelt társadalmi osztályokhoz tartozók physikailag rendszerint alacsonyabb minőségűek, mint az alsóbb osztálybeliek. Ereszen elég csak annyit fölemlíteni, hogy az értelmi munka az agynak, idegrendszernek a fejlettségét, sokkal tökéletesebb physikai szervezetet kíván, mint a testi munka. Alább látni fogjuk azokat *a mesterséges okokat*, amelyek a művelt osztályokat megőrlik. Úgyde a vas nem gyöngeszé, mert tüzesítve szétté lehet kalapálni vagy megemésztheti a rozsda. Amit ezek az osztályok munkában és élvezetben kibírnak, az jelentékeny physikai erőnek a próbája.

VI.

A polgárosult társadalomban van *társadalmi kiválás* és van *társadalmi kiválasztás*, amely azonban nem, természetes kiválasztás darwini értelemben.

Hammurabi 2250 táján élt Krisztus előtt és az ő törvénykönyvéből már kimutatható, hogy Babylon akkori alkotmánya is bizonyos tért nyitott az értelmileg, erkölcsileg vagy physikailag erősebbeknek a kiválaszta.

A történelmet a maga egészében tekintve, megállapítható, hogy ebből a szempontból is haladás van az emberiség életében. A rómaiaknál a rabszolga semmi se lehetett; ma megvan a jogi lehetősége annak, hogy akármelyik francia polgár államfő lehessen a hazájában.

A *kiválasztást* tágabb értelemben szintén társadalmi kiválasztásnak lehet ugyan nevezni, azonban a jelenségek szabatosabb megkülömböztetése okáért tanácsosabb társadalmi kiválasztásnak egy szűkebb társadalmi folyamatot nevezni.

A társadalmi kiválás, legnagyobbrészt önerővel, alacsonyabb helyzetből jobba való emelkedés. *Két tényezőtől függ, egyfelől a tehetség ~nemétől és mértékétől; másfelől attól, hogy a kiemelkedésre mekkora tért enged a társadalomnak a szervezete és milyen támogatást nyújt a társadalom.* Azért is mondjuk, hogy tágabb

értelemben társadalmi kiválasztásnak nevezhető az ilyen kiválás is, mert ha a kiemelkedés főként a tehetség erejével történik is, azért amellettt itt is sokféle társadalmi tényező is hat közre.

Ugyanolyan méretű tehetség az egyik társadalomban egészen elvesz, mert a tér előtte el van zárva és nincsenek meg a kiműveléséhez szükséges eszközök. A másik társadalomban csak középszerűségig emelkedhetik, mert a társadalom berendezése további haladásának útját vágja. A harmadikban eljuthat a legmagasabb polcig is, mert a tér szabad és a támogatás rendelkezésére áll.

A történelemből kimutatható az a sociológiai törvény, hogy: *a társadalomban átlagosan az értelmileg, erkölcsileg és fizikailag erősebbek uralkodnak.* Ezek képezik a közép- és felső társadalmi osztályokat.

Átlagosan a közép- és felső társadalmi osztályokhoz tartozóknak az *értelmi ereje* nagyobb. Ezt bizonyítja az, hogy a népiskolákban a tudományos pályákra aránylag igen kevés alkalmas tehetség mutatkozik.

A tulajdonságok bizonyos átöröklését számtalan példa igazolja, ha mindjárt tudományosan ma még tisztázatlan is az, hogy mily határok között és miként érvényesül. Már most ha valakinek az ősei századokon át szellemi munkát végeztek, átlagosan valószínű, hogy ő is tőlük e munkához megfelelő készséget örököl. Viszont, akinek az elődei századokon át testi munkával foglalkoztak, átlagosan valószínű, hogy ő is tőlük e munkához különböző ügyességeket örököl. Az egyik családnak az agyveleje, idegrendszere több nemzedéken át a szellemi, a másik családnak az agyveleje, idegrendszere több nemzedéken át a testi munkához idomult. Kivétel sok van, de ez csak megerősíti a szabályt.

A közép- és felsőbb társadalmi osztályok gyermekeinek a művelt környezetben hamarabb nyílhatik meg az esze, fejlődésében a többoldalú világszemlélet útján könnyebben szerezhet magának tisztultabb, kiterjedtebb világnézetet.

Mindezekhez hozzáveendő az, hogy az alsóbb osztályokból szakadatlanul igen sok tehetséget vesz föl

magába a középosztály. Ha a bensülött családok igen gyakran elfajulnak, lesüllyednek is, ezt a fogyatéket folyvást pótolja az alsóbb osztályokból kikerülő növedék.

Erkölcsei ereje is nagyobb *átlagosan* a közép- és felsőbb társadalmi osztályoknak, mint az alsóknak.

Erkölcse alatt itt a fennálló erkölcsi és jogi renddel megegyező cselekvést értjük.

Nemzedékeken át nagyobb szabású tevékenységek szervezése, irányítása, kormányzás, közigazgatás, katonai vezérekedés stb. egy családban *átlagosan* az akaratnak különböző készségeit örökítheti át. Erélyt, kitartást, mérsékletet, tapintatot, éberséget, leleményességet stb. Aki csak szolgál és engedelmeskedik, abban *átlagosan* alig fejlődhetnek ki a parancsoló, vezető erkölcsi erők és így nem is öröklődhetnek át. Az ilyen családban inkább az alárendeltség, engedelmisség képességei fejlődnek ki és származnak át.

A művelt, vagyonos osztályokban megvan *a jólét erkölcsisége*, amit nagyrészt a viszonyok ereje szül és így alig jöhet érdem számba: A vagyon ellen irányuló bűntények nagyobb számát az alsóbb osztályokhoz tartozók követik el; a vagyonos osztálybelieket a nélkülözés nem viszi például apró lopásokra.

A gondos nevelés, hosszas iskolázás, a művelődés számos eszköze, a közép- és felsőbb osztályok gyermekeit a fennálló társadalmi rendhez *átlagosan* inkább hozzásimítja.

Nagyobb javak birtokában, a fennálló társadalmi rendtől sokféleképen kiváltságolva, sok előnnyel jár a rendhez való alkalmazkodás és súlyos veszteségeket von maga után az attól való eltérés.

Nagyjában, átlagosan tehát nagyobb az erkölcsi erő a közép- és felső társadalmi osztályokban, mint az alsókban, úgyde ez, ismételjük, főként a kedvező viszonyok eredménye és így nem érdem.

Említettük már, hogy a *physikai* erő nyilvánvalóan nagyobb a közép- és felső társadalmi osztályokban, mert a szellemi munkához fejlettebb agyvelő, idegrendszer, tökéletesebb physikai szervezet kell.

Itt is figyelembe veendő az, hogy ami rombolást ereszen a túlfeszített szellemi munka és a túlhajtott élvezet végez, azt folyvást pótolja az alsóbb társadalmi osztályokból kiemelkedőknek a friss ereje.

Egyike az embervilágot kormányzó ősi gondolatoknak az, hogy az erős leszármazója is erős, amit a fejlődés későbbi fokán úgy fejeznek ki, hogy a nemes ivadéka is nemes. A történeti időkben a társadalmi szervezkedésnek egyik alaptörvénye az, hogy a leszármazókat az elődök helyzete illeti meg. A társadalom különböző [^]állításai, erkölcsi, jogi intézménnyel biztosítja az erők leszármazó részére elődeiknek a társadalmi helyzetét, még akkor is, ha ők valójában gyöngék. A társadalmi kiválasztásnak jelentékeny részét ez teszi ki. Éhez járul gyöngéknek előnyösebb helyzetbe való társadalmi kiválasztása más okok folytán, például pártfogás által és az erősebbeknek kivételesen oly helyzetbe való emelése, ahová önerejükben a társadalom alapszervezete szerint nem juthatnak el.

A történelemben nem ismerünk oly társadalmat, amely a gyöngéknek, *mint ilyeneknek*, a kipusztítását tűzte volna ki célul, intézményeivel arra törekedett volna. Ez könnyen érthető is, mert az erősebbek kisebbségének, amely mindenütt uralkodik, csak kárt okozna a gyöngéknek a kiirtása. A gyöngéknek a leigázása, kiszákmányolása számtalanszor előfordul, ez legalább átmenetileg anyagi hasznot hajthat, de kipusztításuk az uralkodó kisebbségre nézve, önkárosítás volna.¹⁾

Nem is gondolható olyan társadalmi rendszer, amely állandóan követendő alapelvül a gyöngébbeknek a kiirtását fogadja el. Matematikailag bizonyos, hogy az ilyen társadalomnak meg kell semmisülnie. Tegyük föl, hogy tizenkét birkózó közül az egyik hat megfojtja a másik hatot. Az életben maradt hat ekkor egymás ellen fordul; három elesik. A másik három közül ismét győz a legerősebb, a két gyöngébb elbukik. A tizenkettőből marad tehát egy vagy talán egy sem.

1) V. ö. *Concha*: Politika, I. k. 113-115. 1.

Ha ezt a példát átvisszük a társadalmi osztályoknak eg3'mással szemben való küzdelmére, az eredmény ugyanaz.

Különös figyelmet érdemel itt az, hogy tiszta osztályvér nincs. Primo *Levi*, a kiváló olasz író mondja, hogy Olaszországban keresztények és zsidók között a vérnek a keveredése ma már teljes; régebben a tilos szerelem, újabban a tilos szerelem és vegyes házasságok által. A tilos szerelem által való keveredése az osztályvérnek mindenütt elég gyakori.

Ezenkívül folytonos vérkeveredést szül a különböző társadalmi osztályok között egyeseknek és családoknak az osztálymozgalomban való fölemelkedése vagy aláeslyedése. Érdekes adatokat szolgáltat ereszben a leghíresebb családoknak a története. Arisztokratikus fölfogás szerint a világ legelső családja a *Bourbon-család* és erről a családról ki van mutatva, hogy a XVIII-ik században egyik ősiük szegény falusi jegyző volt.

A szellemi munkát végző művelt társadalmi osztályok könnyen megörlődnek. Ha a fönnebbiek szerint tiszta osztályvér nincs is, sőt ellenkezően sok a vérkeveredés a társadalmi osztályok között, azért mégis, amint láttuk, átlagosan a művelt társadalmi osztályokban van a legbecsesebb emberanyag.

Úgyde bármily kiváló is a művelt osztályokban az emberanyag, ezekben az osztályokban mégsem a szaporodás, hanem a fogyatkozás állandó. Ennek oka, részben a szellemi munka, részben különböző egyéni és társadalmi körülmény.¹⁾

¹⁾ „We behold the melancholy spectacle of the renewal of the great mass of society from the lowest classes, the highest classes to a great extent either not marrying or not having children. The floating population is always the scum, and yet the stream of life is largely renewed from this source. Such a state of affairs, sufficiently dangerous in any society, is simply suicidal in the democratic civilization of our day.” Így ír Hiram M. *Stanley*. Tudvalevő, hogy az angol és amerikai írók újabb időben nagyon sokat foglalkoznak a művelt osztályok hanyatlásának a kérdésével. Annyi bizonyos, hogy kivált a középosztályban a házasságkötés és a gyermeknevelés megkönnyítése főfontosságú érdeke a társadalomnak. Természetesen a pusztulás meg-

Tudvalevő, hogy az ember testéből ugyanazt az anyagot használja föl a nemzésnél, mint a gondolkodásnál. Mérsékelt szellemi munka mellett a nemzőképesség nem szenved; ellenben bizonyos, hogy a túlfeszített szellemi munka csökkenti a termékenységet, a nemzedék száma és minősége egyaránt szenved általa. A művelt osztályokban azok, akik dolgoznak, szellemi erejüket rendszerint túlfeszítik; akik pedig henyélnek, túlhajtott, esztelen élvezetekkel rontják meg az idegrendszerüket. Az élvezet is ezekben a társadalmi osztályokban általános pusztító tényező, mert az átlagos embert a mód és alkalom az élvezetekkel való visszaélésre csábítja.

Az értelmi munka, az akarat megfeszítése, a vezető állásokban a felelősség terhe, az oktalan élvezet stb. sok egyénnek és családnak az életerejét meríti ki. Ismert dolog az uralkodó családok elfajulása. Az angol arisztokrácia példája mutatja, hogy miképen örli meg a közélet az olyan főnemességet, amely magát egész lélekkel a közügyeknek szenteli. Angliában nincs főúri család, amelynek a nemessége háromszáz évesnél idősebb volna.

A szellemi munkából a középosztály végzi a derék részt és körében lépten-nyomon észlelhetni a túlterhelés pusztításait.

A művelt osztályokat romboló társadalmi tényezőként hat közre még a termékenység mesterséges korlátozása is. A gyermeknevelés költségessége, a vagyon elaprózódásától való félelem, hiúság, bujaság, élvezetvágy stb. ezekben a társadalmi osztályokban igen sokakat a szaporodás mesterséges megakadályozására indít.¹⁾

Megfogságot átkoznak ezek a társadalmi osztályok azoknak az alászületésével is, akik a társadalmi támogatás mellett sem képesek magukat ezekben a társadalmi osztályokban fentartani. Tehetség, akarat, erkölcs vagy vagyon hiánya stb. lehet az oka annak, hogy valaki az

akadályozására nem elegendő egymagában a külső társadalmi segítség, hanem erkölcsi megújulás is szükséges, főként az élvezet- és meggazdagodás vágyának a korlátozása.

¹⁾ V. ö. Balás Károly: A népesedés. Budapest. 1905. 156. l.

értelmi munkát végző társadalmi osztályokból a testi munkát végző osztályokba szorul.

Innen világos, hogy amidőn a társadalom szervezete tért nyit a tehetségnek az alsóbb osztályokból való fölemelkedésre, a kiválásra, ezt nem önkényesen, tetszésből, hanem kényszerítő szükségből teszi. A szellemi munkát végző társadalmi osztályokban szükségképen pótolni kell az erők fogyatékát. Már most, mennél magasabb fokon áll a kultúra, mennél tagozottabb a munkának a megosztása és mennél belterjesebb, élénkebb a szellemi élet, annál nagyobb a fogyaték, tehát annál nagyobb tért kell nyitni a társadalomban a tehetségek kiválására.¹⁾

A jogegyenlőség, amennyiben megvan, csak az értelmileg, erkölcsileg és physikailag erősebbekre nézve jelenti korlátoknak az eltávolítását. Hasztalan teszi ugyanis lehetővé a jog, hogy bárki államfő, miniszter, bíró, ügyvéd, orvos, gazdag ember stb. lehessen, az átlagosnál gyöngébbek, a tehetségtelenek, a balsorstól üldözöttek megfeszített munka mellett is vagy egyáltalán nem, vagy csak meghatározott szűk körben haladhatnak elő. A jog a gyöngékre nézve főként oltalmazó, fentartó erő; a társadalmi előmenetel, jelentékeny emelkedés eszköze inkább az átlagosnál erősebbekre nézve.

Általános természettörvény, hogy a gyöngeség nem hivatott uralomra. Az állatok között is az erősek vezetnek. Az emberi társadalomban hiábavaló minden mesterséges beavatkozás, az erősebbek hatalmát egy bizonyos pontig korlátozni lehet, de megsemmisíteni nem. Szembetűnő példa erre korunkban az általános választói jog. Hasztalan egyenlő mindenkinek a szavazata, az erősek kisebbsége eszével, akaratával és vagyonával uralkodik a nagy tömegben. A műveltek és gazdagok vagy meggyőzik, vagy megtévesztik, vagy megvásárolják a tömeget. Megtörténik, hogy a régi vezető elemek leszorulnak, de helyökbe ismét olyanok lépnek, akik

¹⁾ A conservatív és liberális elvről 1. *Concha*: Politika I. k. 117-127. 1.

tehetségre nézve az átlagon felülemelkednek, eszesebbek, tanultabbak, ügyesebbek, élelmesebbek. A modern jogi, társadalmi intézmények épenséggel nem fosztották meg uralmától az erősebbeknek a kisebbségét, csak korlátozták, módosították, új alakot adtak a régi tartalomnak.

Az újkorban megkezdődött a demokratikus fejlődés folyamata, de még mindig csak a kezdetnél tart. A közjogoknak bizonyos egyenlőségét, sem mint vívmányt, sem mint egyenlőséget nem szabad túlbecsülni. A jog nem képes egyenlőkké tenni azokat, akik önmagukban egyenlőtlenek. Valamikor, talán évezredek múltán, amidőn az állam minden polgárának az általános műveltsége, úgy mint ma a középosztályban, legalább egy bizonyos fokig egyenlő lesz és a sűrű vérkeveredés következtében az értelmi erőnek az az óriási különbsége, ami még ma is észlelhető, legalább bizonyos mértékig kiegyenlítettetik: lehet szó arról, hogy valóban a köz uralkodjék a köz fölött, de addig a legtündöklőbb demokratikus látszatok mellett is tényleg az értelmileg, erkölcsileg, fizikailag erősebbeknek a kisebbsége uralkodik.

